

PARLAMENTNÍ
INSTITUT

VYBRANÁ TÉMATA

15/2012

Nizozemsko: Volby do dolní komory Generálních stavů 2012

Bc. Jan Mareček

říjen 2012

POSLANECKÁ
SNĚMOVNA
PARLAMENTU
ČESKÉ REPUBLIKY

Obsah:

1. CHARAKTER POLITICKÉHO SYSTÉMU	3
<u>Výkonná moc</u>	3
<u>Zákonodárná moc</u>	4
2. VOLEBNÍ A STRANICKÝ SYSTÉM	5
<u>Volební systém</u>	5
<u>Stranický systém</u>	5
3. VOLBY 2012	9
<u>Kampaň</u>	9
<u>Výsledky voleb</u>	10
<u>Povolební vyjednávání a sestavení vlády</u>	10

1. CHARAKTER POLITICKÉHO SYSTÉMU¹

Nizozemské království – obvykle označováno zkrácenou formou Nizozemsko – je demokratickou parlamentní konstituční monarchií, k jejímuž vzniku došlo přijetím ústavy v roce 1815. Původně konsociační model demokracie byl od počátku 70. let 19. století výrazně proměněn a přiblížil se klasickým parlamentním systémům.² Vstup nových stran na politickou scénu přinesl polarizaci společnosti, změnu politické kultury a politiky celkově.³

VÝKONNÁ MOC

Podle ústavy náleží výkonná moc v zemi **panovníkovi** (král/královna), **předsedovi vlády** a jeho **ministrům**.⁴ Osobu panovníka v současnosti ztělesňuje **královna Beatrix** (Její Veličenstvo královna Beatrix Wilhelmina Armgard) z Oranžsko-Nasavské dynastie, jež se ujala trůnu v roce 1980 po abdikaci své matky Juliány I. Oranžské (1909-2004). Z rozhodujícího postavení monarchy se jeho pravomoci od přijetí ústavy proměnily natolik, že je dnes pouze symbolem jednoty a formální hlavou státu (i tak je však postavení považováno za silnější než je tomu např. ve Švédsku či Velké Británii).⁵ Panovník nadále zůstává osobou nedotknutelnou a neodpovědnou za podepisované zákony a nařízení – tato odpovědnost náleží pouze jednotlivým resortním ministrům.⁶

Panovníkovy pravomoci nabývají na významu zejména v povolebním období, v němž nejprve iniciuje konzultace se všemi relevantními politickými stranami, kdy na základě jejich výsledků pověří jednu osobu vyjednáváním o budoucí vládě (tzv. prostředník, *informateur*). Následným sestavením vlády může a nemusí být pověřena stejná osoba. Prostředník má za úkol dle volebních výsledků zhodnotit novou konstelaci v dolní komoře a následně přijít s možnými kombinacemi k získání většinové podpory budoucí vládě. Pověření k jejímu sestavení pak získá ten, na němž se shodne panovník s předsedy obou komor parlamentu. Celý proces rozhodně není jednoduchou záležitostí; od druhé poloviny 20. století je pro Nizozemí zcela obvyklá doba povolebního vyjednávání běžně překračující 100 dnů. Poté, co jsou vybráni kandidáti do čela všech ministerstev, je vláda panovníkem jmenována. Následně pak jako celek předkládá svůj program a žádá dolní komoru o vyslovení důvěry.⁷

Faktickou výkonnou moc v zemi drží **Nizozemská vláda**, která ovšem nikdy úplně netvořila jeden celek⁸ a doposud nepřijala model kolektivní odpovědnosti. Stále proto přetrvává ministerská autonomie, tedy i individuální odpovědnost ministrů. Autonomie se projevuje jak

¹ Tato kapitola týkající se charakteru politického systému je do jisté míry částečně přepracovaná a doplněnou verzí již dříve publikovaného textu Parlamentního institutu (Vybraná témata 14/2010 ze srpna 2010).

² Na konsociační modelu se zaměřil uznávaný politolog Arend Lijphart.

³ ŘÍCHOVÁ, Blanka. Nizozemsko: od konsociační demokracie k polarizovanému modelu vládnutí. In: ŘÍCHOVÁ, Blanka et al. *Komparace politických systémů. Západoevropské politické systémy*. Praha: Oeconomica, 2009, s. 97.

⁴ „The Government shall comprise the King and the Ministers.“, viz § 2, čl. 42, odst. 1 Nizozemské ústavy

⁵ ŘÍCHOVÁ, Blanka. Nizozemsko: od konsociační demokracie k polarizovanému modelu vládnutí. In: ŘÍCHOVÁ, Blanka et al. *Komparace politických systémů. Západoevropské politické systémy*. Praha: Oeconomica, 2009, s. 103-104.

⁶ Kapitola 2, § 2, čl. 42, odst. 2 Nizozemské ústavy.

⁷ ŘÍCHOVÁ, Blanka. Nizozemsko: od konsociační demokracie k polarizovanému modelu vládnutí. In: ŘÍCHOVÁ, Blanka et al. *Komparace politických systémů. Západoevropské politické systémy*. Praha: Oeconomica, 2009, s. 104-106.

⁸ Do roku 1938 navíc ústava ani neznala pojem „kabinet“; vláda proto existovala pouze jako seskupení jednotlivých ministrů.

v hlasování vlády o jednotlivých návrzích předloh zákonů (pro schválení stačí, když se pro návrh vysloví většina ministrů), tak i její odvolatelnosti (je možné hlasovat o vyslovení nedůvěry konkrétnímu členovi vlády).

Do určité míry bylo několika aspekty posíleno postavení ministerského předsedy (rozhodování o personálním složení vlády, rozhodný hlas ve vládě v případě rovnosti hlasů – tzv. casting vote). U ministrů platí zásada neslučitelnosti funkcí, je-li kandidát na člena vlády zároveň poslancem, musí se po zvolení do čela ministerstva svého mandátu vzdát.⁹

Specifickým orgánem v systému je **Státní rada**, která sestává z panovníka (funkce předsedy Rady), nástupce trůnu staršího 18 let a dalších doživotně jmenovaných členů (na návrh ministra vnitra po konzultaci s ministrem spravedlnosti). Rada je v první řadě poradním orgánem panovníka – posuzují se zde mezinárodní smlouvy a návrhy jdoucí do parlamentu. Zároveň funguje jako nejvyšší odvolací orgán v zemi proti exekutivním rozhodnutím a hypoteticky může dočasně vykonávat i funkci hlavy státu (např. v případě náhlého úmrtí).¹⁰

ZÁKONODÁRNÁ MOC

Zákonodárná moc náleží dle ústavy **dvoukomorovému parlamentu**, který je nazýván Generálními stavy (Staten-Generaal). Dolní komora (Tweede Kamer) i horní komora (Eerste Kamer), v nichž zasedá 150 poslanců, resp. 75 senátorů, jsou pravidelně voleny na funkční období čtyř let.¹¹

Zákon je schválen, pokud jeho předloha v obou komorách získá podporu nadpoloviční většiny poslanců/senátorů. Je-li v dolní komoře norma schválena, horní jej může jako celek buď schválit, nebo zamítnout, pozměňovací návrhy nejsou přípustné. Velice silné postavení mají Generální stavy v otázce přijímání ústavních zákonů, neboť ústava stanoví, že tyto nelze soudně přezkoumávat.¹² Vůči vládě plní Parlament rovněž funkci kontrolní, kdy má možnost ústních či písemných interpelací na její členy, pravomoc zřizování vyšetřovacích komisí apod.

Ústava připouští možnost rozpuštění některé z komor; formálně tak činí panovník zvláštním dekretem, který vstoupí v platnost dnem, co se nově zvolení zákonodárci příslušné komory sejdou na prvním zasedání (fakticky však již toto právo patří vládě).¹³ Specifickým případem rozpuštění je i situace přijetí změny ústavy, tehdy dochází k rozpuštění obou komor automaticky.

⁹ ŘÍCHOVÁ, Blanka. Nizozemsko: od konsociační demokracie k polarizovanému modelu vládnutí. In: ŘÍCHOVÁ, Blanka et al. *Komparace politických systémů. Západoevropské politické systémy*. Praha: Oeconomica, 2009, s. 106-107.

¹⁰ Tamtéž, s. 107-108.

¹¹ Kapitola 3, § 1, čl. 50-55 Nizozemské ústavy.

¹² Kapitola 6, čl. 120 Nizozemské ústavy.

¹³ Kapitola 3, § 1, čl. 64 Nizozemské ústavy.

2. VOLEBNÍ A STRANICKÝ SYSTÉM

VOLEBNÍ SYSTÉM

Způsob volby reprezentantů je do jednotlivých komor diametrálně odlišný: poslanci jsou voleni podle principu přímé volby, zatímco senátoři nepřímé. Pro **volby do dolní komory** jsou využívány vázané kandidátní listiny,¹⁴ pro přidělování mandátů je využívána metoda Hareovy volební kvóty. Volební zákon nestanoví žádnou uzavírací klauzuli (pro získání mandátu musí strana překročit pouze tzv. přirozený práh¹⁵). Kvóty většinou nedokáží v jednom skrutiniu přiřadit veškeré mandáty, obvykle proto následuje druhé skrutinium, v němž jsou mandáty přiřazovány pomocí metody nejvyšších průměrů.¹⁶ Ačkoliv voliči hlasují v jednotlivých oblastech pro celkem 18 rozdílných kandidátních listin, tvoří území Nizozemského království pouze jeden volební obvod. Mandáty jsou přidělovány stranám na celostátní úrovni, na lokální úrovni jsou tyto pouze zpětně obsazovány konkrétními osobami. Nastavení systému eliminuje situaci, kdy ačkoliv některá z čistě lokálně zakotvených stran získá v některém z regionů dostatečný počet hlasů, vzhledem k volební klauzuli či matematické metodě nedosáhne buď na žádný mandát nebo je ve výsledku silně podreprezentována.¹⁷

Volby kandidátů do horní komory Generálních stavů probíhají zprostředkovaně (nepřímo) přes zástupce dvanácti provinčních sborů. Tito jsou voleni podobně jako zákonodárci dolní komory, kdy tímto nezískávají senátorské křeslo, jejich úkolem je pouze zvolit senátory. Každý ze zástupců provinčních sborů má jinak silný hlas, jenž se odvíjí od počtu obyvatel dané provincie, za kterou byl zvolen.

STRANICKÝ SYSTÉM

Vývoj stranického systému lze v zásadě dělit na tři etapy: vytváření základů, konsociační období, oslabení konsocialismu (postkonsociační období). Výraznou proměnu zaznamenal stranický systém v postkonsociačním období 60. – 70. let. Tehdy došlo k založení nových či rekonstrukci stávajících politických stran, byl zaveden klasický polarizovaný model koalice-opozice, zaznamenán byl i první stínový kabinet. Dnes je stranický systém v podstatě stabilní.¹⁸

Následující řazení stran vychází z výsledků posledních voleb, tedy počtu získaných mandátů při volbách do dolní komory Generálních stavů ze září 2012.

¹⁴ Volič dává svůj hlas straně jako celku, tj. hlasuje pro celou kandidátní listinu, kdy je mu zároveň umožněna personalizace volby v podobě preferenčního hlasování, čímž je možno za předpokladu získání dostatečného množství hlasů přesunout kandidáta na čelní místo listiny.

¹⁵ Přirozeným prahem je označováno procento získaných hlasů, které musí být překročeno k získání minimálně jednoho mandátu. V případě Nizozemska je to zhruba 0,67 %.

¹⁶ Mandát získávají strany, které vykazují nejvyšší průměrný počet hlasů na mandát. Metoda generuje stejné výsledky jako D'Hondtovův dělitel.

¹⁷ Podrobně o problematice přepočtu hlasů na mandáty například CHYTILEK, Roman, et al. *Volební systémy*. 4. vyd. Praha : Nakladatelství Portál, s.r.o. 2009. s. 189-194.

¹⁸ KUTA, Martin. *Parlamentní volby v Nizozemsku 2010*. Parlamentní institut, 2012. Vybraná témata, 14/2010.

Lidová strana za svobodu a demokracii – Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD)

Tato liberálně-konzervativní strana vznikla v polovině 19. století (v polovině 20. století dochází již pouze k jejímu přejmenování). Ve svých počátcích se VVD zaměřovala na otázky sekularizace, kdy tato stranická orientace přetrvává do jisté míry dodnes. Klíčovými body programu jsou nízké daně, silná, ale malá vláda, podpora bydlení mladých rodin, otázky imigrace a vnitřní bezpečnosti. Strana zastává spíše proevropskou pozici, v Evropském parlamentu je součástí frakce Aliance liberálních demokratů pro Evropu. Předsedou strany je Ivo Opstelten, leaderem strany do voleb Mark Rutte.¹⁹

Strana práce – Partij van de Arbeid (PvdA)

Počátky strany jsou spojeny s poválečným obdobím, v němž navázala na sociálně demokratickou dělnickou stranu (založenou na konci 19. století) s ortodoxně marxistickými kořeny. Postupným vývojem se pak strana transformovala do dnešní moderní labouristické podoby sociální demokracie (tzv. třetí cesta) prosazující ideály svobody, demokracie, spravedlnosti, rozvoje, solidarity apod. Řešení problémů strana podle svého programu spatřuje v decentralizaci vlády na jedné straně a dalším prohlubováním evropské integrace na straně druhé. Poslanci zvolení do Evropského parlamentu jsou součástí frakce Strany evropských socialistů (PES). Momentálně straně předsedá Hans Spekman, leaderem kandidátky Diederik Samsom.²⁰

Socialistická strana – Socialistische Partij (SP)

Socialistická strana vzniká v 70. letech 20. století coby levicově, socialisticky orientovaná. Původně malá strana postupně získávala stále větší voličskou podporu; z původního zisku několika setin při volbách v roce 1989, ve kterých se poprvé ucházela o voličskou přízeň, získává ve volbách 2012 třetí nejvyšší počet hlasů. Vychází z programových principů „Heel de Mens“ („The Whole Humanity“) stojících na třech pilířích – lidská důstojnost, rovnost a solidarita.²¹ Ve svém programu se vyjadřuje ve prospěch veřejného vlastnictví,²² prosazuje rovnost mezi mladými i starými, zdravotní péči pro všechny. Je silným odpůrcem projektu evropské integrace (usilovný boj za neschválení Evropské ústavní smlouvy v roce 2005), stejně tak nesouhlasí s vojenskými akcemi v Iráku a Afghánistánu.²³ V EP je strana součástí skupiny Evropské sjednocené levice a Severské zelené levice. Předsedou strany je Jan Marijnissen, leaderem kandidátky Emile Roemer.

¹⁹ Standpunten. *VVD* [online]. [cit. 2012-10-22]. Dostupné z: <<http://www.vvd.nl/standpunten>>.

²⁰ Declaration of principles. *PVDA* [online]. [cit. 2012-10-22]. Dostupné z: <<http://www.english.pvda.nl/general/Declaration+of+principles>>; ŘÍCHOVÁ, Blanka. Nizozemsko: od konsociační demokracie k polarizovanému modelu vládnutí. In: ŘÍCHOVÁ, Blanka et al. *Komparace politických systémů. Západoevropské politické systémy*. Praha: Oeconomica, 2009, s. 129.

²¹ What We Stand For. *SP. International* [online]. [cit. 2012-10-22]. Dostupné z: <<http://international.sp.nl/goals/>>; ŘÍCHOVÁ, Blanka. Nizozemsko: od konsociační demokracie k polarizovanému modelu vládnutí. In: ŘÍCHOVÁ, Blanka et al. *Komparace politických systémů. Západoevropské politické systémy*. Praha: Oeconomica, 2009, s. 132-133.

²² „Where the free market rules, the thickness of a person's wallet determines whether he or she will have access to health care, education, cultural events, social security and transport. This kind of social divide should have no place in a civilised society.“, viz An Active Party. *SP. International* [online]. [cit. 2012-10-22]. Dostupné z: <<http://international.sp.nl/activities/>>.

²³ Tamtéž.

Strana svobody – Partij voor de Vrijheid (PVV)

Strana vzniká v roce 2005, kdy ji zakládá dodnes úřadující předseda Geert Wilders, jenž byl do té doby poslancem zvoleným za VVD.²⁴ Ač mladá strana, významnou voličskou podporu získala hned v prvních volbách v roce 2006, což ji zařadilo mezi čtyři nejsilnější hráče dolní komory, kde se nachází doposud. PVV je stranou nacházející se na pravém okraji politického spektra důrazně zastávající národní hodnoty a zájmy. Výrazně se angažuje v přistěhovaleckých otázkách, je zaměřena silně protievropsky a anti-islamisticky.²⁵ V rámci EP nejsou poslanci PVV členy žádné z frakcí.

Křesťanská demokratická výzva – Christen Democratisch Appel (CDA)

CDA v dnešní podobě vznikla v roce 1980 spojením tří konfesních politických stran (katolické a dvou protestantských), jejichž historie sahá do konce 19. století. VVD je výrazně centristickou, celostátně působící stranou, hlásící se ke konzervativně liberálním hodnotám, obhajující křesťanské principy. Její voliči pocházejí ze všech skupin nizozemského obyvatelstva.²⁶ Poslanci zvolení za CDA do Evropského parlamentu zasedají ve frakci Evropské lidové strany. Stávající předsedkyní strany je Ruth Peetoom, leaderem kandidátky Sybrand van Haersma Buma.

Demokraté 66 – Democraten 66 (D66)

Strana vzniká v roce 1966 za účelem prosazení ústavní reformy (změna volebního systému z proporčního na většinový, přímá volba prezidenta, zákon o opravném referendu). Její vstup na politickou scénu byl velmi rychlý, kdy se rázem stala hráčem s výrazným koaličním potenciálem (byla součástí sedmi vládních koalicí), kterým zůstává dodnes – účast na vládách jak s PvdA, tak i s CDA a VVD. Demokraté 66 jsou progresivní sociálně-liberální stranou prosazující osobní i celospolečenskou zodpovědnost. Programově usiluje o svobodu a ekonomický růst, čehož chce dosahovat excelentním vzděláním, vyrovnaným rozpočtem a hlavně evropskou spoluprací (výrazně proevropským postoj, hesla typu „Go for Europe“).²⁷ V EP je členem frakce Aliance liberálních demokratů pro Evropu. Předsedou strany je Alexander Pechtold, leaderem kandidátky Ingrid van Engelshoven.

Křesťanská unie – Christen Uni (CU)

Křesťanská unie vzniká v roce 2000 z několika stran (Reformovaná politická federace, Reformovaný politický svaz,...). Navazuje na křesťanská hnutí a strany od konce 19. století, vychází z myšlenek sv. Augustýna, M. Luthera a J. Kalvína. Z křesťanských hodnot

²⁴ Geert Wilders CV. *PARTIJ VOOR DE VRIJHEID*. [online]. [cit. 2012-10-22]. Dostupné z: <<http://www.pvv.nl/index.php/fracties/tweede-kamer/geert-wilders/curriculum-vitae.html>>.

²⁵ Hún Brussel, óns Nederland: Verkiezingsprogramma 2012 - 2017. *Partij voor de Vrijheid* [online]. 2012 [cit. 2012-10-22]. Dostupné z: <<http://www.pvv.nl/images/stories/verkiezingen2012/VerkiezingsProgramma-PVV-2012-final-web.pdf>>.

²⁶ ŘÍCHOVÁ, Blanka. Nizozemsko: od konsociační demokracie k polarizovanému modelu vládnutí. In: ŘÍCHOVÁ, Blanka et al. *Komparace politických systémů. Západoevropské politické systémy*. Praha: Oeconomica, 2009, s. 127-129.

²⁷ POLITIEKE PARTIJ DEMOCRATEN 66. *Forward now: Towards a prosperous, sustainable future* [online]. 2012 [cit. 2012-10-23]. Dostupné z: <<https://www.d66.nl/wp-content/uploads/2012/08/d66-english-version.pdf>>; ŘÍCHOVÁ, Blanka. Nizozemsko: od konsociační demokracie k polarizovanému modelu vládnutí. In: ŘÍCHOVÁ, Blanka et al. *Komparace politických systémů. Západoevropské politické systémy*. Praha: Oeconomica, 2009, s. 129-130.

a myšlenek, které považují za osvědčené dlouhou historií, vychází i program strany.²⁸ Funkci předsedy strany vykonává Peter Blokhuis. V Evropském parlamentu je její jeden poslanec členem frakce Evropských konzervativců a reformistů.

Strana zelených – Groen Links (GL)

Strana zelených vznikla seskupením čtyř levicových stran v roce 1989. Programově se zaměřuje jak na ekologická (např. zelená ekonomika), tak na sociální témata (zaměstnanost, zdravotní péče,...). Ve vztahu k EU usiluje o prohlubování demokratických procesů, neboť evropskou demokracii považuje za nedokončenou (Lisabonská smlouva byla z jejich pohledu velmi významným počinem, kdy je však nutné v nastartovaném demokratizačním trendu pokračovat).²⁹ Straně předsedá Heleen Weening, v EP jsou zelení poslanci součástí frakce Zelení-Evropská svobodná aliance.

Reformní strana – Staatskundig Gereformeerde Partij (SGP)

Poměrně malá, výrazně konzervativní, kalvinistická politická strana vznikla v roce 1918. Její voličská podpora dlouhodobě fluktuje kolem 2 %, což jí přináší 2 – 4 mandáty.³⁰ Předsedou strany je Kees van der Staaij, leaderem kandidátky Adri van Heteren. Její jediný europoslanec je členem frakce Evropa Svobody a Demokracie.

50 PLUS – 50 Plus (50+)

50PLUS představuje levicovou stranou hájící zájmy penzistů a občanů starších 50 let (o zakotvení této strany lépe vypovídá oficiální anglický název „Party For The Over 50“). Je nejmladší stranou na politické scéně, k jejímu založení došlo na sklonku roku 2009.³¹ Prvních voleb se zúčastnila v roce 2012, kdy hned zaznamenala úspěch v podobě zisku dvou mandátů. Straně předsedá Jan Nagel. V Evropském parlamentu nemá zastoupení, neboť poslední volby proběhly ještě před založením strany.

Strana za práva zvířat – Partij voor de Dieren (PvdD)

Strana za práva zvířat byla založena teprve v roce 2002 a již z názvu lze dovodit její zaměření. Volební program sestává z popisu jednotlivých oblastí ochrany zvířat (živočišná výroba, experimenty na zvířatech, zvířata pro zábavu, apod.). Okrajovými zájmy strany je pak zelená politika (příroda, životní prostředí) a „příjemnější společnost“.³² Nově zvoleným předsedou se po volbách 2010 stal Luuk Folkerts, leaderem kandidátky zůstala bývalá dlouhodobá předsedkyně Marianne Thieme. V Evropském parlamentu nemá Strana za práva zvířat žádné zastoupení.

²⁸ Introduction. *ChristenUnie* [online]. [cit. 2012-10-27]. Dostupné z: <<http://www.christenunie.nl/en/algemeen>>.

²⁹ Standpunten. *GroenLinks* [online]. [cit. 2012-10-23]. Dostupné z: <<http://standpunten.groenlinks.nl/>>; Democratisch bestuur in Europa. *GroenLinks* [online]. [cit. 2012-10-23]. Dostupné z: <<http://europa.groenlinks.nl/dossiers/democratisch-bestuur-europa>>.

³⁰ The Reformed Political Party (SGP). [online]. [cit. 2012-10-27]. Dostupné z: <<http://www.sgnieuws.sgp.nl/Intranet/English>>.

³¹ 50PLUS. *Programma* [online]. [cit. 2012-10-23]. Dostupné z: <<http://www.50pluspartij.nl/50plus/index.php/programma>>.

³² What Do We Want?. *Partij voor de Dieren* [online]. [cit. 2012-10-24]. Dostupné z: <<http://www.partyfortheanimals.info/content/view/300>>.

3. VOLBY 2012

Záříjové volby 2012 – stejně jako ty předešlé v roce 2010 – byly volbami předčasnými. K rozpadu kabinetu došlo sotva po roce a půl vládnutí v dubnu 2012 poté, co Strana svobody Geerta Wilderse odmítla podpořit úsporný vládní balíček ve výši 16 miliard eur. Opatření směřovala ke snížení deficitu státního rozpočtu tak, aby došlo k naplnění rozpočtových pravidel Eurozóny (tzn. deficit maximálně 3 % v poměru k HDP). Situace byla o to zajímavější, že Nizozemí patří mezi státy, které dlouhodobě kritizuje nedodržování Maastrichtských kritérií. Ačkoliv nebyla Strana svobody přímo součástí koalice CDA a VVD, její podpora menšinové vládě premiéra Marka Rutteho byla k zisku většiny v parlamentu klíčová. Vláda proto prostřednictvím premiéra podala demisi, kdy byla královnou Beatrix požádána, aby zemi nadále vládla a přivedla ji k předčasným volbám.³³

KAMPAŇ

Do volební kampaně se nejprve promítla témata, která zapříčinila konec předchozí vládní koalice – úsporná opatření, fiskální disciplína v Eurozóně a Bruselská nařízení všeobecně. S postupem času, kdy již evropská témata tolik „nebrala“, přišla na řadu domácí politika a kampani začala vévodit témata jako škrtky ve zdravotnictví, pokles kupní síly obyvatel či rušení pracovních míst.³⁴

Největší strana dosavadní koalice **VVD** se v kampani snažila znovu vysvětlovat nutnost úsporných opatření. Argumentovala tím, že finanční problémy je třeba řešit nyní a nepřenechávat je budoucím generacím. Na jednu stranu se soustředila na prezentování benefitů plynoucích z členství v Evropské unii, resp. ze zapojení do jejího vnitřního trhu, na druhou stranu však cílila i na euroskeptičtější voliče, kdy zdůrazňovala, že „nechce více Evropy, ale lepší Evropu“ („not more Europe, but better Europe“).³⁵ **PVV** do kampaně přinesla zcela očekávaná – a pro ně prioritní – témata jako vystoupení Nizozemí z EU i Eurozóny, stop islamizaci, přistěhovalectví a nelegálních pracovníků. Proti rozpočtovým škrtkům se rovněž postavila **SP**, která kritizovala i neustálý příliv nařízení z Bruselu („regulation mania“) a naléhala na respektování národní suverenity. Voličům slibovala více sociální politiku zaměřenou na lidi, která by však byla trvale udržitelná. **PvdA** se snažila vyvažovat mezi zodpovědnou finanční politikou, investicemi a tvorbou nových pracovních míst jak v Nizozemí, tak v celé EU. Volební kampaně byla velmi těsná, neboť PvdA vycházela z televizních debat jako velmi dobrá alternativa pro vládní VVD.³⁶

³³ Žádost (pokračování vlády v demisi) adresovaná ministrům poukazuje na výše popisované pojetí vlády přetrvávající z minulosti, kdy vláda nebyla ústavně zakotvena coby jednotná instituce („The queen had asked all ministers and deputy ministers to continue to do everything that is necessary in the Netherlands' interests.“); viz Dutch government falls in budget crisis. *BBC: NEWS Europe* [online]. 23 April 2012 [cit. 2012-10-25]. Dostupné z: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-17811509>>.

³⁴ Nizozemsko: Volby plně překvapení. *Euroskop.cz* [online]. 5. září 2012 [cit. 2012-10-24]. Dostupné z: <<https://www.euroskop.cz/46/21230/clanek/nizozemsko-volby-plne-prekvapeni>>.

³⁵ Q&A: Dutch parliamentary election. *BBC News* [online]. 11 September 2012 [cit. 2012-10-24]. Dostupné z: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-19488679>>.

³⁶ Europe Goes Dutch: Holland Elections May Be a Referendum on the Euro. *TIME World* [online]. Sept. 11, 2012 [cit. 2012-10-24]. Dostupné z: <<http://world.time.com/2012/09/11/europe-goes-dutch-holland-elections-may-be-a-referendum-on-the-euro/>>; Q&A: Dutch parliamentary election. *BBC News* [online]. 11 September 2012 [cit. 2012-10-24]. Dostupné z: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-19488679>>.

Předvolební průzkumy ukazovaly na pokles hlasů pro Wilderse, vládní VVD naopak mohla posílit. Vše naznačovalo tomu, že by teoreticky mohla vzniknout středová vláda bez jakékoliv účasti stran z obou konců politického spektra. Očekávané výsledky voleb byly rovněž velmi důležité pro další politiku Německa z hlediska prosazení pravidel dodržování fiskální disciplíny na úrovni EU.³⁷

VÝSLEDKY VOLEB

Výsledky voleb výrazně proměnily rozložení sil v dolní komoře. Voliči svým hlasováním jednoznačně podpořili spíše proevropsky smýšlející strany (viz tabulka 1).

Tabulka 1: Výsledky voleb do dolní komory nizozemského parlamentu 2012

POLITICKÁ STRANA	2012		2010	
	% hlasů	křesel	% hlasů	křesel
Lidová strana za svobodu a demokracii (VVD)	26,5	41	20,4	31
Strana práce (PvdA)	24,7	38	19,6	30
Socialistická strana (SP)	10,1	15	9,9	15
Strana svobody (PVV)	9,6	15	15,5	24
Křesťanská demokratická výzva (CDA)	8,5	13	13,7	21
Demokraté 66 (D66)	8	12	6,9	10
Křesťanská unie (CU)	3,1	5	3,3	5
Strana zelených (GL)	2,3	4	6,6	10
Reformní strana (SGP)	2,1	3	1,7	2
50 PLUS (50+)	1,9	2	-	-
Strana za práva zvířat (PvdD)	1,9	2	1,3	2

pozn.: volební účast dosáhla 74,6 %;

zdroj: vlastní zpracování na základě dat převzatých z IPU³⁸

Strana dosavadního premiéra Marka Rutteho (VVD) získala oproti předchozím předčasným volbám 2010 o deset mandátů více, čímž si upevnila své vedoucí postavení. Posílena vzešla z voleb i největší opoziční strana Diederika Samsona (PvdA). Naopak výrazné ztráty (téměř 40 % hlasů) zaznamenala protievropská strana Geerta Wilderse (PVV). Zářijové volby do dolní komory Generálních stavů znamenaly i rozšíření politického spektra, kdy dva mandáty byly přiřknuty malé, zcela nové, politické straně 50PLUS.

POVOLEBNÍ VYJEDNÁVÁNÍ A SESTAVENÍ VLÁDY

Vzhledem k tradičně dlouhým povolebním vyjednáváním doposud nebyla jmenována nová vláda, zemi tak stále řídí první Rutteho vláda v demisi. Strana svobody prakticky nemá v tomto rozložení sil v dolní komoře nadále žádný koaliční potenciál. V úvahu tak prakticky připadá pouze několik možností.

³⁷ Nizozemsko: Volby plně překvapení. *Euroskop.cz* [online]. 5. září 2012 [cit. 2012-10-24]. Dostupné z: <<https://www.euroskop.cz/46/21230/clanek/nizozemsko-volby-plne-prekvapeni>>.

³⁸ Last Elections. *NETHERLANDS: Tweede Kamer der Staten-Generaal* [online]. 2012 [cit. 2012-10-25]. Dostupné z: <http://www.ipu.org/parline-e/reports/2231_E.htm>; Elections in 2010. *NETHERLANDS: Tweede Kamer der Staten-Generaal* [online]. 2010 [cit. 2012-10-25]. Dostupné z: <http://www.ipu.org/parline-e/reports/arc/2231_10.htm>.

Jako **nejpravděpodobnější** se jeví vytvoření velké koalice původně největších „rivalů“ VVD a PvdA. Do této koalice by mohly být přizvány i další strany. **Druhou variantou**, již poněkud méně pravděpodobnou, by teoreticky mohlo být sestavení koalice stávajících vládních partnerů VVD a CDA, k nimž by se přidala D66 a SP.

Již před volbami média označovala jednotlivé výpady mezi VVD a PvdA pouze za součást předvolebního boje, případnou spolupráci nikdo explicitně nevylučoval. Nejnovější vývoj ukázal, že bude pravděpodobně naplněna první varianta, kdy dojde k vytvoření pravolevé koalice, která bude vládnout bez účasti dalších stran. Převažuje názor, že jednání o budoucím programu vlády by měla být záležitostí pouze týdnů, neboť již dochází k rozhovorům o konkrétních jménech na konkrétní posty.³⁹ Premiérem budoucí vlády by se měl stát leader kandidátky Lidové strany za svobodu a demokracii Mark Rutte.

³⁹ Cabinet formation talks could take just weeks. *DutchNews.nl* [online]. 20 September 2012 [cit. 2012-10-25]. Dostupné z: <http://www.dutchnews.nl/news/archives/2012/09/cabinet_formation_takes_could.php>; Asscher PvdA Vice-Premier in New Cabinet. *NIS News Bulletin: Dutch News in English - Netherlands Info Services* [online]. 27.10.2012 [cit. 2012-10-28]. Dostupné z: <<http://www.nisnews.nl/>>; The great ministerial carve-up. *DutchNews.nl* [online]. 26 October 2012 [cit. 2012-10-26]. Dostupné z: <http://www.dutchnews.nl/news/archives/2012/10/the_great_ministerial_carveup.php>.

ZDROJE:

KUTA, Martin. *Parlamentní volby v Nizozemsku 2010*. Parlamentní institut, 2012. Vybraná témata, 14/2010.

NETHERLANDS: Tweede Kamer der Staten-Generaal (House of Representatives). *Inter-parliamentary Union* [online]. c1996-2010 [cit. 2012-10-16]. Dostupné z: <<http://www.ipu.org/parline-e/reports/2231.htm>>.

ŘÍCHOVÁ, Blanka. Nizozemsko: od konsociační demokracie k polarizovanému modelu vládnutí. In: ŘÍCHOVÁ, Blanka et al. *Komparace politických systému. Západoevropské politické systémy*. Praha: Oeconomica, 2009, s. 97-136.

The Constitution of the Kingdom of the Netherlands of August 24, 1815 [online]. Ministry of the Interior and Kingdom Relations, 2002 [cit. 2012-10-17]. Dostupné z: <http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=191759>.

Webové stránky jednotlivých politických stran a zpravodajské portály (viz poznámky pod čarou).